HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

26 martie 2020*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 2008/48/CE – Contracte de credit pentru consumatori – Dreptul de retragere – Termen pentru exercitarea acestui drept – Cerințe privind informațiile care trebuie menționate în contractele de credit – Clauză de informare care se limitează să facă trimitere în cascadă la dispoziții naționale”

În cauza C-66/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Landgericht Saarbrücken (Tribunalul Regional din Saarbrücken, Germania), prin decizia din 17 ianuarie 2019, primită de Curte la 29 ianuarie 2019, în procedura

JC

împotriva

Kreissparkasse Saarlouis,

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din domnul M. Safjan (raportor), președinte de cameră, și domnii L. Bay Larsen și N. Jääskinen, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru JC, de T. Röske, Rechtsanwalt;

– pentru Kreissparkasse Saarlouis, de G. Rohleder, Rechtsanwalt;

– pentru guvernul german, de J. Möller, de M. Hellmann, de E. Lankenau și de A. Berg, în calitate de agenți;

– pentru guvernul ceh, de M. Smolek, de J. Vláčil și de S. Šindelková, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de G. Goddin și de B.-R. Killmann, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: germana.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, în JO 2010, L 199, p. 40, în JO 2011, L 234, p. 46, și în JO 2015, L 36, p. 15).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între JC, un consumator, pe de o parte, și Kreissparkasse Saarlouis, pe de altă parte, în legătură cu exercitarea de către JC a dreptului de retractare din contractul de credit încheiat cu Kreissparkasse Saarlouis.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Considerentele (8)-(10), (14) și (31) ale Directivei 2008/48 au următorul cuprins:

„(8) Pentru a se asigura încrederea consumatorilor, este important ca piața să le ofere un grad suficient de protecție. […]

(9) O armonizare completă este necesară pentru a se asigura tuturor consumatorilor din Comunitate un nivel ridicat și echivalent de protecție a intereselor lor și pentru crearea unei veritabile piețe interne. În consecință, nu ar trebui să li se permită statelor membre să mențină sau să introducă alte dispoziții de drept intern decât cele prevăzute de prezenta directivă. […]

(10) […] prezenta directivă nu ar trebui să aducă atingere punerii în aplicare de către statele membre, în conformitate cu legislația comunitară, a dispozițiilor prezentei directive în domenii care nu intră în sfera de aplicare a acesteia. Astfel, un stat membru ar putea să mențină sau să introducă dispoziții legale naționale corespunzătoare celor din prezenta directivă sau anumitor prevederi privind contractele de credit din aceasta care nu intră în sfera de aplicare a prezentei directive, cum ar fi dispozițiile privind contractele de credit pentru sume mai mici de 200 [de euro] sau mai mari de 75 000 [de euro]. De asemenea, statele membre ar putea aplica dispozițiile prezentei directive și în cazul unui credit legat care nu intră sub incidența definiției privind contractul de credit legat cuprinsă în prezenta directivă. […]

[…]

(14) Contractele de credit care au ca obiect acordarea de credite cu garanții imobiliare ar trebui excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive. Acest tip de credit are un caracter foarte specific. De asemenea, ar trebui excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive contractele de credit al căror scop este finanțarea dobândirii sau păstrării dreptului de proprietate asupra unui teren sau asupra unei clădiri existente sau proiectate. Cu toate acestea, nu ar trebui excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive contractele de credit pentru simplul motiv că au ca scop renovarea sau creșterea valorii unei clădiri existente.

[…]

(31) Pentru a-i permite consumatorului să își cunoască drepturile și obligațiile care îi revin în temeiul contractului de credit, acesta din urmă ar trebui să cuprindă toate informațiile necesare într-un mod clar și concis.”

4 Potrivit articolului 2 din această directivă, intitulat „Domeniul de aplicare”:

„(1) Prezenta directivă se aplică contractelor de credit.

(2) Prezenta directivă nu se aplică următoarelor contracte:

(a) contracte de credit garantate fie prin ipotecă, fie printr-o altă garanție comparabilă, utilizată în mod curent într-un stat membru asupra unui bun imobil, fie printr-un drept legat de un bun imobil;

(b) contracte de credit al căror scop este dobândirea sau păstrarea drepturilor de proprietate asupra unui teren sau asupra unei clădiri existente sau proiectate;

(c) contracte de credit care implică o sumă totală a creditului mai mică de 200 [de euro] sau mai mare de 75 000 [de euro];

[…]”

5 Articolul 10 din această directivă, intitulat „Informații care trebuie menționate în contractele de credit”, prevede la alineatul (2) litera (g):

„Contractul de credit specifică în mod clar și concis:

[…]

(p) existența sau inexistența unui drept de retragere, termenul în care acel drept poate fi exercitat și alte condiții pentru exercitarea acestuia, inclusiv informații privind obligarea consumatorului de a plăti capitalul tras și dobânda în conformitate cu articolul 14 alineatul (3) litera (b) și cuantumul dobânzii plătibile pe zi.”

6 Articolul 14 din aceeași directivă, intitulat „Dreptul de retragere”, prevede la alineatul (1):

„Consumatorul are la dispoziție un termen de paisprezece zile calendaristice în care se poate retrage din contractul de credit fără a invoca motive.

Acest termen de retragere începe să curgă:

(a) fie în ziua încheierii contractului de credit; fie

(b) în ziua în care consumatorului îi sunt aduse la cunoștință clauzele și condițiile contractuale și informațiile, conform articolului 10, în cazul în care ziua respectivă este ulterioară celei la care se face referire la litera (a) a acestui paragraf.”

7 Articolul 22 din Directiva 2008/48, intitulat „Armonizarea și natura imperativă a prezentei directive”, prevede la alineatul (1):

„În măsura în care prezenta directivă conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele stabilite în prezenta directivă.”

Dreptul german

8 Articolul 492 din Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „BGB”), prevedea:

„1. Contractele de credit pentru consum trebuie încheiate în scris, cu excepția cazului în care se prevede o formă mai strictă. […]

2. Contractul trebuie să conțină mențiunile prevăzute pentru orice contract de credit pentru consum, în conformitate cu articolul 247 alineatele 6-13 din Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch [(Legea de punere în aplicare a BGB), în versiunea aplicabilă în litigiul principal, denumită în continuare «EGBGB»].

[…]”

9 Articolul 495 din BGB prevedea:

„1. Debitorul care a încheiat un contract de credit pentru consum dispune de un drept de retragere conform articolului 355.

2. Articolele 355-359a se aplică dacă:

1) mențiunile obligatorii vizate la articolul 247 alineatul 6 al doilea paragraf din EGBGB figurează în spațiul destinat informării cu privire la retragere;

2) termenul de retragere nu începe să curgă
   a) înainte de încheierea contractului, nici
   b) înainte de aducerea la cunoștința debitorului a mențiunilor obligatorii vizate la articolul 492 alineatul 2;

3) împrumutatul […] rambursează de asemenea creditorului cheltuielile pe care acesta din urmă le-a efectuat către organisme publice și pe care nu le poate recupera.”

10 Potrivit articolului 503 alineatul 1 din BGB:

„Articolul 497 alineatul 2 și alineatul 3 prima, a doua, a patra și a cincea teză, precum și articolele 499, 500 și 502 nu se aplică în cazul contractelor în care punerea la dispoziție a împrumutului este condiționată de constituirea unei garanții prin intermediul unei garanții reale și se efectuează în condiții care sunt uzuale pentru contractele însoțite de garanții reale și pentru finanțarea lor provizorie.”

11 Articolul 247 alineatul 6 primul paragraf din EGBGB enumera mențiunile care trebuie să figureze într-un contract de credit încheiat de un consumator. Celelalte mențiuni obligatorii care trebuiau să figureze în contract erau prevăzute la articolul 247 alineatul 6 al doilea paragraf prima și a doua teză, la articolul 247 alineatul 7, la articolul 247 alineatul 8 al doilea paragraf (pentru contractele cu prestări de servicii suplimentare), la articolul 247 alineatul 12 primul paragraf a doua teză punctul 2 (pentru contractele legate și pentru ajutoarele financiare cu titlu oneros), precum și la articolul 247 alineatul 13 primul paragraf (în cazul în care intervine un intermediar de credite) din EGBGB.

12 Articolul 247 alineatul 9 din EGBGB prevedea că, în cazul contractelor avute în vedere la articolul 503 din BGB, prin derogare de la alineatele 3-8, 12 și 13, informațiile enunțate la alineatul 3 primul paragraf punctele 1-7, 10 și 13, precum și la alineatul 3 al patrulea paragraf și la alineatul 8 ale acestui articol 247 trebuie să figureze obligatoriu în informarea precontractuală și în contractul de credit

încheiat de consumator. Această dispoziție prevedea că, în plus, contractul trebuia să conțină mențiunile referitoare la dreptul de retragere la care se face referire la alineatul 6 al doilea paragraf al articolului 247 menționat.

Litigiul principal și întrebările preliminare

13 În cursul anului 2012, JC, în calitate de consumator, a încheiat cu o instituție de credit, respectiv Kreissparkasse Saarlouis, un contract de credit însoțit de garanții reale în valoare de 100 000 de euro, cu o rată anuală a dobânzii de 3,61 % fixă până la 30 noiembrie 2021 (denumit în continuare „contractul în cauză”).

14 Articolul 14 din acest contract, intitulat „Informarea cu privire la retragere”, avea următorul cuprins:

„Dreptul de retragere

Debitorul dispune de un termen de 14 zile pentru a se retrage, în scris (de exemplu prin poștă, prin fax, prin e-mail), din contract, fără a invoca vreun motiv. Termenul începe să curgă după încheierea contractului, dar nu înainte de a se aduce la cunoștința debitorului toate informațiile obligatorii vizate la articolul 492 alineatul 2 din [BGB] (de exemplu informații privind natura creditului, valoarea netă a creditului, durata contractului). […]”

15 Prin scrisoarea din 30 ianuarie 2016, JC a comunicat Kreissparkasse Saarlouis că se retrage din contractul încheiat.

16 JC a sesizat atunci Landgericht Saarbrücken (Tribunalul Regional din Saarbrücken, Germania) cu o acțiune în constatarea, în primul rând, a faptului că, potrivit contractului în cauză, creanța deținută de Kreissparkasse Saarlouis nu depășește suma de 66 537,57 euro, calculată la data de 30 aprilie 2018, în al doilea rând, a faptului că Kreissparkasse Saarlouis este în întârziere cu acceptarea plății acestei sume și, în al treilea rând, a faptului că Kreissparkasse Saarlouis este obligată să îl despăgubească pe JC pentru orice prejudiciu care rezultă din refuzul de a accepta restituirea debitului. În subsidiar, JC a solicitat constatarea faptului că, de la data primirii declarației de retragere, Kreissparkasse Saarlouis nu mai avea dreptul la dobânda contractuală și nici la rambursarea creditului, conform clauzelor contractuale în discuție.

17 Kreissparkasse Saarlouis a solicitat respingerea acțiunii formulate de JC, susținând că l-a informat în mod corespunzător pe acesta cu privire la dreptul său de retragere și că termenul de exercitare a acestui drept expirase atunci când JC a dorit să se prevaleze de el.

18 Instanța de trimitere arată că, potrivit articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2008/48, aceasta din urmă nu se aplică contractelor de credit garantate cu o garanție reală. Aceasta arată că legiuitorul german a făcut totuși uz de posibilitatea, enunțată în considerentul (10) al directivei menționate, de a aplica regimul prevăzut de aceasta unor domenii care nu intră în domeniul său de aplicare, cum este cel aplicabil unor astfel de contracte. În aceste condiții, instanța de trimitere consideră că interpretarea dispozițiilor directivei respective este necesară pentru soluționarea litigiului principal și că Curtea este competentă să efectueze această interpretare în prezenta cauză, invocând în această privință Hotărârea din 17 iulie 1997, Giloy (C-130/95, EU:C:1997:372).

19 În ceea ce privește fondul cauzei, instanța de trimitere ridică problema dacă trimiterea la articolul 492 alineatul 2 din BGB, efectuată în contractul în cauză cu privire la informațiile obligatorii care trebuie aduse la cunoștința debitorului, îndeplinește cerința prevăzută la articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48, potrivit căreia contractul de credit trebuie să menționeze în mod „clar și concis” existența sau inexistența unui drept de retragere, precum și modalitățile de exercitare a acestui drept.

20 În special, instanța de trimitere constată că dispoziția din BGB menționată face trimitere și la o altă dispoziție națională, și anume la articolul 247 alineatele 6-13 din EGBGB, acest din urmă articol făcând, la rândul său, trimitere la alte dispoziții din BGB. În aceste condiții, consumatorul, pentru a identifica toate informațiile obligatorii a căror comunicare determină momentul de la care începe să curgă termenul de retragere din contract, ar fi nevoit să consulte dispoziții naționale cuprinse în acte legislative diferite.

21 În plus, consumatorul ar fi obligat să stabilească, în conformitate cu articolul 247 alineatul 9 din EGBGB, dacă contractul pe care l-a încheiat cu profesionistul privește un credit imobiliar, în sensul articolului 503 din BGB, această problemă neputând, în opinia instanței de trimitere, să fie tranșată de un consumator mediu care nu are o pregătire juridică.

22 În aceste condiții, Landgericht Saarbrücken (Tribunalul Regional din Saarbrücken) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că dintre informațiile obligatorii privind «termenul» sau «alte condiții» pentru exercitarea dreptului de retragere fac parte și condițiile pentru începerea curgerii termenului de retragere?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 se opune unei interpretări potrivit căreia informațiile privind retragerea sunt «clare» și «concise» atunci când, în ceea ce privește începerea curgerii termenului de retragere, acestea nu menționează complet informațiile obligatorii care trebuie furnizate pentru începerea curgerii termenului, ci fac trimitere în acest sens la o dispoziție a legislației naționale – în cazul de față la articolul 492 alineatul 2 din [BGB], în versiunea în vigoare până la 12 iunie 2014 –, care, la rândul său, face trimitere la alte dispoziții naționale – în cazul de față la articolul 247 alineatele [6]-13 din [EGBGB], în versiunea în vigoare până la 12 iunie 2014 –, și, din acest motiv, consumatorul este obligat să consulte numeroase dispoziții legale cuprinse în diferite legi, în vederea obținerii explicațiilor cu privire la informațiile obligatorii care trebuie furnizate pentru începerea curgerii termenului de retragere în cazul contractului său de credit?

3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare (și dacă nu există nicio rezervă de principiu împotriva trimiterii la dispozițiile legislației naționale):

Articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 se opune unei interpretări potrivit căreia informațiile privind retragerea sunt «clare» și «concise» atunci când trimiterea la o dispoziție a legislației naționale – în cazul de față la articolul 492 alineatul 2 din [BGB], în versiunea în vigoare până la 12 iunie 2014 – și trimiterea de acesta apoi la alte dispoziții – în cazul de față la articolul 247 alineatele [6]-13 din [EGBGB], în versiunea în vigoare până la 12 iunie 2014 – obligă consumatorul ca prin simpla lectură a dispozițiilor să efectueze o încadrare juridică – de exemplu dacă împrumutul i-a fost acordat în condiții obișnuite pentru contractele garantate cu garanții reale și pentru finanțarea intermediară a acestora sau dacă există contracte legate –, în vederea obținerii explicațiilor cu privire la informațiile obligatorii care trebuie furnizate pentru începerea curgerii termenului de retragere în cazul contractului său de credit?”

Cu privire la admisibilitatea cererii de pronunțare a unei decizii preliminare

23 În observațiile sale scrise, guvernul german susține că Curtea nu are competența să răspundă la întrebările adresate întrucât Directiva 2008/48 nu se aplică contractelor de credit garantate cu garanții reale și că legiuitorul german, în pofida posibilității acordate de legiuitorul Uniunii, nu a decis să aplice regimul prevăzut de această directivă unor domenii care nu intră în domeniul său de aplicare, cum este cel în discuție în litigiul principal al contractelor de credit pentru consumatori însoțite de garanții reale.

24 Guvernul german arată de asemenea că, înainte de adoptarea Directivei 2008/48, dreptul german cuprindea deja o reglementare referitoare la astfel de contracte. Întrucât această din urmă reglementare a fost considerată conformă cu dispozițiile directivei, legiuitorul național ar fi considerat oportun doar să reunească dispozițiile privind creditul pentru consum și creditul garantat cu o garanție reală.

25 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2008/48, aceasta nu se aplică contractelor de credit garantate fie prin ipotecă, fie printr-o altă garanție comparabilă, utilizată în mod curent într-un stat membru asupra unui bun imobil, fie printr-un drept legat de un bun imobil.

26 Legiuitorul Uniunii a precizat totuși, după cum rezultă din considerentul (10) al acestei directive, că un stat membru poate menține sau introduce dispoziții naționale corespunzătoare celor din directivă sau anumitor prevederi ale acesteia privind contractele de credit, care nu intră în sfera de aplicare a aceleiași directive.

27 Or, din decizia de trimitere reiese că legiuitorul german a decis astfel să aplice unor contracte precum cel în cauză regimul prevăzut de Directiva 2008/48.

28 Curtea s-a declarat în mai multe rânduri competentă să statueze asupra unor cereri de pronunțare a unei decizii preliminare referitoare la dispoziții ale dreptului Uniunii în cazuri în care situația de fapt în discuție în litigiul principal se situa în afara domeniului de aplicare al dreptului Uniunii și era, prin urmare, de competența exclusivă a statelor membre, dar în care aplicabilitatea respectivelor dispoziții de drept al Uniunii fusese determinată de dreptul național, ca urmare a trimiterii realizate de acesta din urmă la conținutul acelor dispoziții (Hotărârea din 12 iulie 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punctul 86 și jurisprudența citată).

29 Curtea a subliniat în special faptul că, atunci când o legislație națională se conformează, pentru soluționarea unor situații care nu intră în domeniul de aplicare al unui anumit act al Uniunii, soluțiilor reținute de actul menționat, există un interes cert al Uniunii ca, pentru evitarea unor viitoare divergențe de interpretare, dispozițiile sau noțiunile preluate din acel act să primească o interpretare uniformă (Hotărârea din 19 octombrie 2017, Solar Electric Martinique, C-303/16, EU:C:2017:773, punctul 26 și jurisprudența citată).

30 De altfel, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește pe proprie răspundere și a cărui exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de pertinență. Respingerea de către Curte a unei cereri adresate de o instanță națională este posibilă numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 3 iulie 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punctul 46 și jurisprudența citată).

31 În plus, Curtea a statuat în mod repetat că nu este de competența sa ca, în cadrul unei trimiteri preliminare, să se pronunțe cu privire la interpretarea dispozițiilor naționale și să hotărască dacă interpretarea pe care instanța națională o dă acestora este corectă, o asemenea interpretare fiind astfel de competența exclusivă a instanțelor naționale (Hotărârea din 3 iulie 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punctul 47 și jurisprudența citată).

32 În aceste condiții, trebuie să se constate că cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

33 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că, printre informațiile care trebuie menționate în mod clar și concis într-un contract de credit, în temeiul acestei dispoziții, se numără modalitățile de calcul al termenului de retragere prevăzute la articolul 14 alineatul (1) al doilea paragraf din această directivă.

34 Potrivit articolului 10 alineatul (2) litera (p) din directiva menționată, contractul de credit trebuie să menționeze, în mod clar și concis, nu doar „existența sau inexistența unui drept de retragere” și „termenul în care acel drept poate fi exercitat”, ci și „alte condiții pentru exercitarea acestuia”.

35 Astfel cum reiese din articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48, interpretat în lumina considerentului (31) al acesteia, cerința de a menționa într-un contract de credit redactat pe hârtie sau pe un alt suport durabil, în mod clar și concis, elementele prevăzute la această dispoziție este necesară pentru ca un consumator să fie în măsură să își cunoască drepturile și obligațiile (Hotărârea din 9 noiembrie 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, punctul 31).

36 Această cerință contribuie la realizarea obiectivului urmărit de Directiva 2008/48, care constă în a prevedea, în materia creditului pentru consumatori, o armonizare completă și imperativă într-un anumit număr de domenii fundamentale, care este considerată ca fiind necesară pentru a se asigura tuturor consumatorilor din Uniune un nivel ridicat și echivalent de protecție a intereselor lor și pentru a facilita apariția unei piețe interne performante a creditului pentru consum (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 noiembrie 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, punctul 32).

37 Având în vedere importanța dreptului de retragere pentru protecția consumatorului, informația privind acest drept are, pentru acest consumator, o importanță fundamentală. Pentru a putea profita pe deplin de această informație, consumatorul trebuie să cunoască în prealabil condițiile, termenele și modalitățile de exercitare a dreptului său de retragere (a se vedea prin analogie Hotărârea din 23 ianuarie 2019, Walbusch Walter Busch, C-430/17, EU:C:2019:47, punctul 46).

38 În plus, eficacitatea dreptului de retragere prevăzut la articolul 14 din Directiva 2008/48 ar fi grav diminuată dacă modalitățile de calcul al termenului de retractare nu s-ar număra printre condițiile de exercitare a acestui drept care trebuie menționate în mod obligatoriu în contractul de credit, în sensul articolului 10 alineatul (2) din directiva menționată.

39 Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că, printre informațiile care trebuie menționate în mod clar și concis într-un contract de credit, în temeiul acestei dispoziții, se numără modalitățile de calcul al termenului de retragere prevăzute la articolul 14 alineatul (1) al doilea paragraf din această directivă.

Cu privire la a doua întrebare

40 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un contract de credit să facă trimitere, în ceea ce privește informațiile prevăzute la articolul 10 din această directivă, la o dispoziție națională care trimite ea însăși la alte dispoziții ale dreptului statului membru în cauză.

41 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate că, în cauza principală, contractul în discuție precizează că termenul de retractare începe să curgă după încheierea contractului, dar nu înainte ca debitorului să i se fi adus la cunoștință toate informațiile obligatorii prevăzute la articolul 492 alineatul 2 din BGB. Această dispoziție face la rândul său trimitere la articolul 247 alineatele 6-13 din EGBGB, acesta din urmă făcând trimitere, la rândul său, la alte dispoziții din BGB.

42 Instanța de trimitere constată astfel că informațiile obligatorii a căror aducere la cunoștința consumatorului determină momentul de la care începe să curgă termenul de retragere din contract, potrivit articolului 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 și articolului 14 alineatul (1) al doilea paragraf din aceasta, nu se regăsesc ca atare în contractul în cauză. Aceasta apreciază că, în consecință, consumatorul este obligat, pentru a le identifica, să studieze o multitudine de dispoziții naționale conținute în acte legislative diferite.

43 Trebuie amintit că, astfel cum reiese din articolul 14 alineatul (1) al doilea paragraf litera (b) din Directiva 2008/48, termenul de retragere începe să curgă numai atunci când informațiile prevăzute la articolul 10 din această directivă au fost aduse la cunoștința consumatorului, în cazul în care ziua respectivă este ulterioară celei în care s-a încheiat contractul de credit. Articolul 10 menționat enumeră informațiile care trebuie menționate în contractele de credit.

44 Or, atunci când un contract încheiat de un consumator face trimitere la anumite dispoziții de drept național pentru informațiile a căror menționare este impusă de articolul 10 din Directiva 2008/48, consumatorul nu este în măsură, pe baza contractului, nici să determine întinderea angajamentului său contractual, nici să controleze dacă toate elementele necesare, conform dispoziției menționate, figurează în contractul pe care l-a încheiat, nici *a fortiori* să verifice dacă termenul de retragere de care poate dispune a început să curgă în ceea ce îl privește.

45 Pe de altă parte, cunoașterea și o bună înțelegere de către consumator a elementelor pe care trebuie să le conțină în mod obligatoriu contractul de credit, conform articolului 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48, sunt necesare pentru buna executare a acestui contract și în special pentru exercitarea drepturilor consumatorului, printre care se numără dreptul său de retragere.

46 În această privință, este necesar să se arate că Curtea a statuat că, atunci când o directivă în domeniul protecției consumatorilor prevede în sarcina comerciantului obligația de a aduce la cunoștința consumatorului conținutul angajamentului contractual care îi este propus, în cazul căruia anumite elemente sunt stabilite prin acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii ale unui stat membru, acest profesionist este obligat să informeze consumatorul respectiv cu privire la conținutul respectivelor dispoziții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 29).

47 Astfel, o simplă trimitere, efectuată în condițiile generale ale unui contract, la un text legislativ sau administrativ care prevede drepturile și obligațiile părților nu este suficientă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punctul 50).

48 Într-o situație precum cea din cauza principală, trebuie deci să se constate că o trimitere, în contractul în discuție, la dispozițiile legislative naționale, cum este cea menționată la punctul 41 din prezenta hotărâre, nu răspunde cerinței avute în vedere la punctele 43-47 din prezenta hotărâre de a aduce la

cunoștința consumatorului, în mod clar și concis, termenul în care poate fi exercitat dreptul de retractare și alte condiții pentru exercitarea acestuia, în conformitate cu articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48.

49 Ținând seama de toate considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un contract de credit să facă trimitere, în ceea ce privește informațiile prevăzute la articolul 10 din această directivă, la o dispoziție națională care trimite ea însăși la alte dispoziții ale dreptului statului membru în cauză.

Cu privire la a treia întrebare

50 Având în vedere răspunsul dat la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

51 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

1) **Articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului trebuie interpretat în sensul că, printre informațiile care trebuie menționate în mod clar și concis într-un contract de credit, în temeiul acestei dispoziții, se numără modalitățile de calcul al termenului de retragere prevăzute la articolul 14 alineatul (1) al doilea paragraf din această directivă.**

2) **Articolul 10 alineatul (2) litera (p) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că se opune ca un contract de credit să facă trimitere, în ceea ce privește informațiile prevăzute la articolul 10 din această directivă, la o dispoziție națională care trimite ea însăși la alte dispoziții ale dreptului statului membru în cauză.**

Semnături